

طرح مقدماتی آموزش زبان وادبیات فارسی در دوره ی ابتدایی

وفارسی عمومی دبیرستان ودانشگاه

غلامرضا ارزنگ^۱

چکیده

آموزش زبان فارسی برای همه ی ایرانیان ، چه آن های که زبان مادری شان فارسی است وچه آن هایی که زبان مادری شان فارسی نیست لازم است ، تا بتوانند نیازهای اجتماعی واداریخود را برآورده کنند..دانستن وتسلط یافتن همه ایرانیان به مهارت های زبان فارسی وفرهنگ وادب ایران ازعوامل مهم تحکیم وحدت ملی است. برای دست یابی به هدف هایی که در این طرح پیش بینی شده است علاوه بر تأمین رفاه عمومی همه ی افراد جامعه لازم است که :

- وقت کافی برای آموزش این درس تخصیص داده شود.
- کتابی هایی مناسب برای تدریس جنبه های گوناگون آن تهیه وتألیف شود .
- دوره های باز آموزی وگردهمایی برای تبادل اندیشه بین معلمان ودبیران و استادان این رشته بر گزار شود .
- زمینه های رفاه وآرامش خاطر معلمان واستادان فراهم شود .
- با اعاده ی حرمت و منزلت معلم ودبیر ، جاذبه ی لازم برای جذب علاقه مندان اشتغال به معلمی ودبیری فراهم گردد.

- کتابخانه های دبستان ها ودبیرستان ها برای پاسخ گویی به تقاضای مراجعه کنندگان آما دگی لازم را داشته باشند. در باره ی تهیه وتنظیم برنامه ی آموزش زبان وادبیات فارسی وارزش گذاری میزان اهمیت وتأثیر مواد مختلف آن در دوره های سه گانه ی تحصیلی تا کنون ، تحقیق جامعی با روش عامی صورت نگرفته ، وآن چه هم که در این طرح مقدماتی در موردهد ف ها ومفاهیم ومواد درسی زبان و ادبیات ونحوه ی توزیع آن ها در دوره ها وسال های تحصیلی آمده ، چیزی نیست جز شم ناشی از تجربه وتشخیص شخصی نگارنده که حاصل پنجاه سال تدریس در همه ی دوره های آموزشی است . پس نباید فراموش کرد که تعیین جزئیات تهیه ی چنین برنامه ای وچگونگی میزان اطمینان به صحت آن ها نیازمند اجرای تحقیقی جامع ودقیق است.

www. Anjomanfarsi.ir

تعیین وتوزیع هدف ها ومواد درسی

برای برنامه ریزی آموزش زبان فارسی ، باید به ترتیب زیر عمل کرد :

۱. ابتدا باید کلیه ی هدف ها را مشخص نمود . آن گاه باید مفاهیم ومقولاتی را که برای برآورده شدن آن هدف ها در تمام دوره های تحصیلی لازم است . معین کرد . سپس از میان آن ها مفاهیم وموادای را که با توان و نیاز وعلاقه ی دانش آموزان درهر دوره وهرسال مناسب وسازگار است ، در سطح و اندازه ی مناسب با سطح آمادگی آن گروه سنی برگزید.

^۱ . کارشناس سابق سازمان پژوهش وبرنامه ریزی درسی . مؤلف و ویراستارکتاب های درسی زبان وادبیات فارسی

۲. هدف کلی پرورشی در آموزش زبان و ادبیات فاسی باید :

- علاوه بر برانگیختن حس وطن دوستی و غرور ملی باید برانگیختن عشق به همه ی انسان ها از هر ملیت و هر نژاد و هر دین و هر مذهب باشد .
- عشق به زندگی و کار و کوشش و شادی و امید را در دانش آموزان برانگیزد .
- = از آوردن مطالب خرافی و دور از واقعیات علمی پرهیز کند .
- از دامن زدن به دشمنی ها و کینه توزی ها و نفرت ها و اختلاف های ملی و مذهبی بین مردم و ملت ها پرهیزد.

۳. هدف کلی آموزش زبان و ادبیات فارسی چنین است :

- کسب مهارت های زبان آموزی در زمینه های درست خواندن متن با توجه به تناسب آهنگ و درنگ و تکیه در گفتار خود با مفهوم مطالب
- درست نوشتن مطلب از لحاظ املائی
- درست اندیشیدن و درست بیان کردن مطالب
- آموختن درست نویسی ، روش درست نگارش در زمینه های جمع آوری اطلاعات ، تنظیم مطالب ، طرح نگارش ، و طرز ارائه ی انشا
- آشنایی با آثار لطیف و ساده و روان شعر و نثر کهن و معاصر ایران و جهان
- پرهیز از گنجاندن متن ها ی کهنه ی معلق و نامأ نوس که معمولاً موجب خستگی و کسالت و ملال خاطر دانش آموز در درس های عمومی می شود.

آموزش زبان فارسی در دوره ی ابتدایی

در دوره ی ابتدایی مهارت های عمومی زبان آموزی در حدّ توان و نیاز و متناسب با علاقه ی دانش آموزان به آن ها آموخته می شود ، مانند آموزش الفبا ، مهارت در کلمه خوانی ، مهارت در نوشتن و درست نوشتن ، کوشش برای درک مطلب ، خوب گوش دادن ، دقیق پاسخ دادن ، درست اندیشیدن ، شناخت مختصر ساختار زبان و آرایه های شعری و نوشتن گزارش دقیق از دیده ها و شنیده های خود ، نگارش موضوع های ساده در حدّ توان و آگاهی و علاقه خود ، بازیسی یکی از در س ها ، حفظ کردن شعرهای کتاب ، شناخت محیط خانه و مدرسه . شناخت محیط شهر و کشور و آداب معاشرت و شیوه ی رفتار با خودی و بیگانه

آموزش زبان فارسی در دوره ی اول متوسطه

دوره ی اول متوسطه در حقیقت د نباله ی دوره ی ابتدایی است . بنا بر این در این دوره همان هدف ها دوره ی ابتدایی پیگیری می شود و همان مفاهیم و مواد در سطحی بالاتر و به گونه ای گسترده تر در کتاب درسی می آید ، و مطالب تازه تری هم که در توزیع برنامه کلی پیش بینی شده ، به آن افزوده می شود. بدین ترتیب دانش آموزان بنا به توان و علاقه ی خود برای حرفه و فن در بازار یا ادامه ی تحصیل در دوره ی دوم متوسطه آماده می شود.

در آموزش خواندن به ریزه کاری ها از قبیل رعایت آهنگ و درنگ و تکیه ، و درک مطلب و بازگویی مفهوم درس و دادن پاسخ دقیق تر به پرسش ها توجه بیشتری می شود . برای آموزش املائی کلمات دقت بیشتری به کار می رود . نکات دستوری و شناخت آرایه های شعری در سطحی بالا تر آموزش داده می شود. و سرانجام آموزش نگارش با

برنامه و طرحی که جزئیات آن پیشاپیش آماده شده است، با روشی که در این مقاله می آید تدریس و ارزشیابی می شود.

آموزش زبان فارسی در دوره ی دوم متوسطه

آموزش زبان فارسی در دوره ی دوم متوسطه نیز اجرای همان هدف ها در سطحی بالاتر و به نحوی گسترده تر پیگیری می شود. نمونه های بیشتری از آثار لطیف ساده ی شعر و نثر کهن ادبیات جهان در کتاب فارسی درج می گردد و برتندخوانی و بند خوانی و مفهوم خوانی بیشتر توجه می شود. به ساختار دستوری زبان به گونه ای گسترده تر و جامع تر پرداخته می شود. بازنویسی و خلاصه نویسی و مقاله نویسی از روی طرح و گزارش نویسی در حد توان و نیاز در دستور کار قرار می گیرد.

تدریس نگارش با روشی زنده و فعال پیگیری می شود، به گونه ای که توجه همه ی دانش آموزان جلب کند، به طوری که همه علاقه مند شوند که با کوشش و تلاش توانایی های خود را بروز دهند.

کلیات

اهمیت آموزش زبان رسمی: زبان رسمی کشور ما فارسی نوشتاری امروز، یعنی همان زبانی است که در روزنامه ها و رادیو و تلویزیون و نامه های رسمی کتاب های درسی و سخنرانی های سیاسی و علمی به کار می رود. همه ی افراد ایرانی، چه زبان مادری شان فارسی باشد چه نباشد، ناگزیرند زبان فارسی را فراگیرند، تا آمادگی شرکت در فعالیت های علمی و آموزشی کشور را پیدا کنند، و بتوانند نیازهای شخصی و اجتماعی و اداری زندگی خود را برآورده سازند. از همین روست که زبان فارسی را باید یکی از عوامل مهم وحدت ملی ملت ایران به شمار آورد، و سزاوار آن است که قدم های استوارتری در زمینه ی آموزش هر چه بهتر آن برداشته شود.

اصول توزیع مواد درسی و مفاهیم آموزشی به دوره های آموزشی و سال های تحصیلی

در برنامه ی درسی زبان و ادبیات فارسی باید در هر دوره و در هر سال تحصیلی، از همه ی مقولات و مطالبی که برای زبان آموزی در هر دوره لازم و مناسب است، به تناسب توان دانش آموزان آن دوره و آن گروه سنی، در سطحی مناسب و به زبانی مناسب، با روشی مناسب گنجانده خواهد شد. اینک روش توزیع مواد و مطالب درسی:

۱. مشخص کردن کلیه ی مواد و مفاهیم و مقولات لازم برای رسیدن به هدف های آموزش زبان فارسی و چگونگی گزینش محتوای مطلب کتاب در کلیه ی مراحل تحصیلی

۲. گنجانیدن بخشی از مواد و مفاهیم درسی در برنامه ی درسی در هر یک از مراحل تحصیلی، بر اساس اصل «از آسان به دشوار»، و «از ساده به پیچیده»

۳. توجه به آمادگی ذهنی دانش آموزان و توان فراگیری آن ها در توزیع مطالب آموزشی و پرورشی درس ها برای هر یک از گروه های سنی

۴. توجه به علایق و نیاز های دانش آموز در هر یک از مراحل آموزشی در انتخاب مواد و مطالب درسی

۵. برگزیدن مفاهیم و مطالبی در زمینه های شناخت زبان و ساختار آن، و شناخت ادبیات و هنر و آرایه های شعر و وزن و قافیه، به نحوی که مطالب باهم هماهنگ و یکدست باشند

الف . هدف های کلی پرورشی در آموزش زبان و ادبیات

۱. برانگیختن عشق به همه ی انسان ها فارغ از نژاد و مذهب و مکتب فکری
۲. برانگیختن عشق به زندگی و شادی رغبت و امید و کار و کوشش
۳. پرهیز از دامن زدن به کینه توزی و نفرت و دشمنی بین انسان ها
۴. خود داری از مطالب خرافی
۵. جلب توجه و علاقه ی دانش آموزان به جنبه های گوناگون زبان و ادبیات
۶. پرورش قدرت بیان مطالب در دانش آموزان ، به طرز مناسب با اوضاع و شرایط
۷. پرورش قدرت تفکر و اندیشه و ابتکار
۸. عادت دادن دانش آموزان به رعایت اصول و مبانی اخلاق و آداب زندگی در خانواده ، در محیط

زندگی، و اجتماع

۹. شناسایی محیط طبیعی و اجتماعی و اخلاق ملی به دانش آموز برای آمادگی یافتن او به حضور در جامعه ، و حل مشکلاتی که در آینده با آن ها روبه رو خواهد شد.

ب. هدف های کلی آموزشی آموزش زبان و ادبیات فارسی

۱. آموزش مهارت های زبانی در خواندن : روان خوانی خواندن با رعایت درنگ و تکیه و آهنگ مناسب با معنی مطلب ، تند خوانی ، مفهوم خوانی ، و مطالعه
۲. آموزش درست نوشتن ، تند نوشتن ، و خوانا نوشتن
۳. آموزش مهارت در درست گوش دادن ، درست اندیشیدن ، درست سخن گفتن ، شمرده سخن گفتن ، با صدای رسا و آهنگ مناسب سخن گفتن ، درست بحث کردن ، درست استدلال کردن ، و سخن گفتن در حضور جمع
۴. آشنایی با ساختار کلی زبان فارسی و آموزش نکاتی از دستور زبان که به درست نوشتن کمک می کند
۵. آموزش روش نگارش : درست اندیشیدن به موضوع ، مراجعه به منابع اطلاعات ، یادداشت برداری از منابع ، گردآوری و یادداشت مطالب ، تنظیم یادداشت ها به ترتیب منطقی (طرح نگارش) ، نوشتن متن به زبان ساده و روان ، پاکنویس متن با رعایت حاشیه گذاری و نشانه گذاری
۶. آشنایی با آثار لطیف و ساده و روان و نشاط انگیز شعر و نثر کهن و معاصر، و شناخت ویژگی های آداب و رسوم و فرهنگ اقوام ایرانی برای برانگیختن علاقه ی آن ها به لطایف شعر و ادب و تلطیف عواطف انسانی و تقویت احساس وحدت ملی
۷. آشنایی با مقوله های هنر ، ادبیات ، شعر، قالب های شعر فارسی، و آرایه های شعر، با گنجاندن مقاله های ساده و روان و رغبت انگیز
۸. آشنایی با ساختار کلی زبان فارسی و آموزش نکاتی از دستور زبان که به درست نوشتن کمک می کند

آموزش زبان فارسی در دوره ی ابتدایی

هدف آموزش زبان فارسی :

در گزینش و نگارش مطالب کتاب های درسی دوره ی ابتدایی باید به موارد زیر توجه داشت.

۱. هرچه بیشتر به جذابیت رغبت انگیزی و گویایی مطلب کوشش شود تا ذوق و علاقه ی کودکان را به آموختن برانگیزد.

۲. نیازها وتوانایی های دانش آموزان در نظر گرفته شود، به طوری که آن ها با تمام وجود دریابند که دیر یا زود در زندگی خود به دانستن چنین مطالبی نیاز خواهند داشت.
۳. درسادگی وروانی مطالب وکوتاهی جمله ها و بند ها از هیچ کوششی دریغ نشود.
۴. اگر درک مطلبی دشوارباشد، یا مطلبی دارای واژه های نامأ نوس وکهنه باشد، لازم است که با ذکر «باتصرف» در پایان مطلب، تغییر وتصرف لازم در آن اعمال شود.
۵. مطالب هردرس کوتاه وگیرا باشد، تا موجب خستگی وملال خاطر دانش آموز نشود.مطالب طولانی ومفصل را می توان کوتاه یا باز نویسی کرد.

مواد درسی زبان وادبیات فارسی در دوره ی ابتدایی محتوای درس ها :

در دوره ی ابتدایی،هدف اصلی و اساسی آموزش زبان فارسی آن است . دانش آموزان دوره ی ابتدایی درهریک ازگروه های سنی که باشند، باید درحدّ توانایی ها ونیازهای خود، درست خواندن و درست نوشتن را بیا موزند، و مهارت لازم را در درست اندیشیدن ودرست بیان کردن خواست ها وآرزوها ونیازهای خود درگفتار ونوشتار، پیدا کنند.

۱. نمونه هایی از شعر ونثر ساده وروان از شاعران ونویسندگان کهن ومعاصر انتخاب شود که به پرورش وتلطیف عواطف انسانی وبرانگیخته شدن احساس انسان دوستی ومحبت ورزیدن به دیگران گردد، وبه شناخت راه های حفظ سلامت تن وروان خود ودیگران وحفظ محیط زیست وسازگاری در محیط طبیعی و اجتماعی کمک کند.

۲. برای آموزش نگارش مطالب وآداب سخن گویی ورعایت روش درست بحث وگفت وگو، وشناخت

ساختار زبان (دستور زبان) به گونه ای بسیار ساده تمرین هایی زیر عنوان «بیاموزیم» پیش بینی شود

۳. تمرین هایی برای شناخت ساختار جمله ومطابق بقه ی نهاد وفعل پیش بینی شود، وتکالیفی برای نوشتن موضوع های ساده در خانه یا کلاس تعیین گردد.

۴. برای برانگیختن ذوق وعلاقه ی کودکان وکمک به کتاب درسی، از کاغذ مرغوب ونقاشی های رنگی وتصویر های جذاب استفاده شود.

۵. برای هر درس پرسش ها وتمرین هایی تهیه شود که انجام دادن آن ها توانایی دانش آموزان را دردرک مفاهیم افزایش دهد، ودر پاسخ گویی دقیق به پرسش های معلّم ودرنگارش مطالب کوتاه وساده به آن ها کمک کند.

www.Anjomanfarsi.ir

ویژگی های کتاب درسی ابتدایی

۱. مطالب هردرس باتصویر های رنگی زیبا وجالب همراه باشد تاهم به جذاب بودن درس کمک کند، وهم به بهتر فهمیدن و بهتر به خاطر ماندن آن
۲. جلد کتاب های درسی مزین به تصویر ی مناسب ودل انگیزباشد، کاغذآن مرغوب باشد، وبرای صحافی آن از چسب مرغوب اسفاده شود، تا زود تر از پایان سال تحصیلی اوراق نشود.

آموزش زبان فارسی عمومی در دبیرستان

هدف آموزش زبان و ادبیات: در تألیف کتاب درسی برای آموزش زبان و ادبیات در دوره ی دبیرستان، همان هدف های دوره ی ابتدایی در سطحی بالاتر و گسترده تر پیگیری می شود.

محتوای کتاب درسی آموزش فارسی

در تألیف کتاب های درسی فارسی این دوره باید به هدف ها و نکات زیر توجه داشت:

۱. پرورش و شکوفایی توانایی های دانش آموزان.
۲. پرورش توانایی های دانش آموزان در درک درست مطالب درسی و به کارگیری قدرت بیان و استفاده از استدلال در گفت و گو و بحث و مناظره و نگارش.
۳. پیش بینی مطالبی که دانستن آن امروز و فردا در رفع نیازهای زندگی آن ها به کار خواهد آمد.
۴. شناساندن محیط طبیعی و اجتماعی و هنری می آید، پیش بینی نمونه هایی از شعر و نثر لطیف و ساده ی شاعران و نویسندگان کهن و معاصر ایران و جهان؛ در سطحی بالا تر از دوره ی ابتدایی.
۵. آوردن نمونه هایی از شعر و نثر که ساده و روان و خالی از واژه ها و عبارات های دشوار و پیچیده، و پرهیز از آوردن متن های نامأنوس و کسالت آور و خسته کننده.
۶. تصرف و تلخیص نمونه های دشوار و نامأنوس و خسته کننده ای که مؤلف آوردن آن ها را مفید بداند، با ذکر «باتصرف»، تا آن جا که با این کار به سبک متن و مفهوم آن ها لطمه ای نخورد.
۷. نشانه گذاری متن های انتخاب شده.
۸. توضیح واژه ها و عبارات های دشوار در پایان هر درس.
۹. در زیر عنوان، معرفی کوتاه و فشرده ی نویسنده یا شاعر هر متن در گوشه ی سمت چپ بالای صفحه ی اول در زیر عنوان آن درس.
۱۰. توضیح نکته های دستوری، و مصادر و مشتقات عربی متداول در فارسی، و نکته های بدیعی و عروضی در زیر عنوان «بیاموزیم» در موارد لازم.

مواد و محتوای کتاب درسی فارسی

۱. مقاله ای درباره ی زبان و زبان آموزی و اهمیت آن در زندگی.
۲. مقاله ای درباره ی هنر، ادبیات، و شعر.
۳. مطالبی در باره ی قالب ها و وزن های شعر فارسی، قافیه، و آرایه های شعری، زیر عنوان «بیاموزیم» در زیر درس ها بنا به اقتضای آمدن آن در متن درس زیر عنوان «بیاموزیم».
۴. آوردن نکاتی از دستور زبان فارسی زیر عنوان «بیاموزیم» در زیر درس ها، به مناسبت، به گونه ای که به شناخت ساختمان زبان و درست نویسی کمک کند.
۵. آوردن نکته هایی از «عربی در فارسی» برای شناخت ساختار کلمات عربی متداول در فارسی از قبیل اسم فاعل و اسم مفعول و صفت مشبیه و اسم مکان و اسم زمان و اسم آلت و امثال آن در زیر متن ها، به مناسبت آمدن آن در متن.
۶. آوردن نمونه یی شیوا و دل انگیز یا آموزنده از شعر کهن و معاصر.

۷. آوردن نمونه هایی از نثر ساده و روان کهن و معاصر
۷. آوردن نمونه هایی از ادبیات جهان
۸. آوردن مطالبی در زمینه ی انسان دوستی و حق پرستی و احترام به حقوق دیگران
۹. آوردن مطالبی درباره ی شناخت محیط و فرهنگ شهر و کشور و جهان

آموزش خواندن

دردوره ی دبیرستان آموزش درست خواندن فعالیتی ست که باید به بهترین صورت به آن پرداخته شود، زیرا هرچه دانش آموز در خواندن و درست خواندن و تند خواندن و مطالعه ، مهارت و چیرگی بیشتر داشته باشد، به خواندن و مطالعه ی کتاب و ادامه تحصیل بیشتر علاقه مند خواهد شد ، و نه تنها در آموزش زبان فارسی ، بلکه در آموزش تمام درس های دیگر که کتاب های آن ها به زبان فارسی نوشته شده موفق تر خواهد بود.

روش آموزش خواندن

۱. دبیر محترم در پایان هر جلسه ی درسی ، پیشاپیش درس جلسه ی آینده را مشخص کند ، و از دانش آموزان بخواهد که قبلاً آن را در خانه بخوانند ، و توضیحات آن را مرور کنند.
۲. لازم است که به دانش آموزان تأکید شود که حتماً پیشاپیش درسی را که مشخص شده ، در خانه بخوانند ، زیرا اگر قبلاً آن را مرور نکرده باشند و در کلاس قرعه ی خواندن به نام آن ها بیفتند ، نخواهند توانست از عهده ی درست خواندن آن برآیند. از این روست که دبیران گرامی برای پس گرفتن هر درس ، از روی دفتر شخصی خود به طور تصادفی از چند تن از دانش آموزان می خواهد که هر یک چند سطری از درس را روخوانی کنند، و نتیجه را در دفتر خود ثبت می کنند، تا در ارزیابی نهایی به آن هم توجه شود.
۳. پیش از آغاز تدریس ، فرصتی کوتاه به دانش آموزان داده شود که با روش چشم خوانی یک بار دیگر درس را مرور کنند. در روز های اوّل ، خود دبیر محترم ابتدا یک بار درس تازه را بخواند تا دانش آموزان شیوه ی درست رعایت آهنگ و تکیه و درنگ را در خواندن متن بشنوند و یاد بگیرند. در جلسه های بعد می توان از دانش آموزانی که در خواندن مهارت و آمادگی بیشتری دارند، خواست که هر کدام بخشی از درس را روخوانی کنند.
۴. دبیر محترم هنگامی که در اولین بار درس را می خواند ، با مشارکت دانش آموزان ، نکات لازم را در باره ی درس و توضیحات آن و «بیاموزیم» ها شرح دهد .

مواردی که در آموزش خواندن به دانش آموزان باید به آن پرداخت

۱. بعضی از دانش آموزان ممکن است هنگام خواندن دست پاچه یا هیجانی شوند، و این وضع در نحوه ی خواندن آن ها تأثیر نامطلوب بگذارد. در چنین مواردی دبیر محترم آن ها را راهنمایی می کند که در خانه در جلو آینه یا در حضور اعضای خانواده با تمرین و ممارست ، بکوشند یاد بگیرند که چه گونه هنگام خواندن در حضور دیگران هیجانی نشوند و آرامش خود را حفظ کنند.

۲. دانش آموز هنگام خواندن نباید به تک تک کلمه ها خیره شود ، و آن ها را جدا جدا به زبان بیاورد ، بلکه باید عادت کند که کل جمله را یک جابیند و بخواند ، و در مراحل بعدی هم بکوشد که کل مطلب هر بند را یک جا ببیند و دریابد.
۳. دانش آموز باید عادت کند که هنگام بلند خوانی ، همان هنگامی که در حال به زبان آوردن جمله ای هست ، چشمش به دیدن و خواندن جمله ی بعدی سرگرم باشد ، تا بتواند بی درنگ جمله ی بعدی به زبان بیاورد ، و نگذارد که زنجیره خواندن او گسسته شود .
۴. دانش آموز باید در موارد لازم به تناسب مطلب، آهنگ صدای خود را با مفهوم مطالب هماهنگ کند ، و با توجه به نشانه ها موارد تکیه و درنگ کوتاه و مکث کامل را رعایت کند ، نه آن که مطالب را به طوریک نواخت کسالت آمیز بخواند.
۵. دانش آموز باید روش مفهوم خوانی یعنی مطالعه را بیاموزد به نحوی که بتواند بدون به کار انداختن دستگاه آوایی ، به شیوه ی چشم خوانی، با تمرکز چشم روی هر بند ، کل مفهوم آن بند را یک جا مستقیماً به ذهن انتقال دهد.
۶. دانش آموز باید از عهده ی درک مطالبی که می خواند برآید ، و بتواند درک و استنباط خود را از آن چه می خواند به گونه ای روشن و رسا باز گو و باز نویس کند، و به پرسش هایی در این زمینه از اومی شود به روشنی پاسخ دهد.
۷. باید دانش آموز عادت کند که معنی و مفهوم مطالبی که می خواند خوب در یابد، و درباره ی درستی یا نادرستی آن بیندیشد، نه این که چشم بسته و بی چون و چرا هر چه را که می خواند بپذیرد .

آموزش نگارش

هدف های آموزش نگارش

۱. درست نویسی مطالب از نظر املائی و دستوری
۲. شناخت شیوه ی نوشتن و ارائه ی برگه ی نگارش از قبیل عنوان گذاری، حاشیه گذاری، پاراگراف بندی، و نشانه گذاری.
۳. پرورش توانایی های ذهنی از قبیل قدرت بیان مطالب و خواست ها و نیازهای خود در جامعه .
۴. پرورش نیروی اندیشه و به کار گیری استدلال در گفتار و نوشتار .
۵. کسب مهارت در گفت و گو و شرح رویداد ها و بیان شفاهی مطالب و خواست های خود به زبان ساده
۶. کسب مهارت لازم در نامه نگاری ، باز نویسی شعر وثرکهن به فارسی امروز، خلاصه نویسی ، تشریح یک رویداد ، تشریح یک پدیده ، توصیف یک پدیده ی زیبا، و نگارش مقاله در مسائلی از قبیل آداب رفتار با پدر و مادر؛ خواهر و برادر، دوست و آشنا .

کتاب آموزش نگارش

از استادان فن نگارش خواسته شود که کتابی مناسب برای هر کلاس تهیه کنند ، و در آن دقیقاً روش نگارش در زمینه هریک از موضوع های انشا را شرح دهد، تاپس از اعلام موضوع نگارش ، دانش آموز در خانه بر اساس آن ، انشای خود را بنویسد ، و برای خواندن و ارائه به دبیر نگارش آماده کند.

مواد آموزشی مناسب برای کتاب های آموزش نگارش دوره ی اول

۱. روش نوشتن نامه به خویشاوندان و دوستان ، نامه نگاری به ادارات ، شرکت ها ، و روز نامه ها
۲. برگرداندن شعریانترکهن به نثر روان امروزی
۳. خلاصه کردن مطلبی به نسبت های مشخص
۴. توصیف منظره ای زیبا
۵. تشریح ویژگی های جیزی یا جایی
۶. گزارش واقعه و رویداد

مواد آموزشی مناسب برای کتاب های آموزشی دوره ی دوم

۱. خلاصه کردن کتاب یا مقاله یا فیلم
۲. توصیف منظره های زیبا با واژه ها و عبارات لطیف
۳. تشریح سفری یا بازدید از نمایشگاهی یا موزه ای
۴. نگارش گزارش پژوهشی که خود در باره ی موضوعی بآبهره مندی از اسناد و مدارک انجام داده ، با ذکر منابع گزارش به شیوه ی درست
۵. آموختن روش پژوهش ، جست و جو و استخراج داده ها از منابع کتبی مربوط به موضوع ، روش استخراج مطالب از منابع ، نحوه ی دسته بندی و تنظیم داده ها به ترتیب منطقی ، نوشتن پیش نویس مطلب ، ویرایش مطلب ، پاکنویس مطلب برای ارائه ، و بررسی نهایی متن پژوهش
۶. بررسی و نقد مقاله یا کتابی یا فیلمی که دیده اند
۷. نوشتن زندگی نامه ی یکی از نویسندگان یا شاگردان یادشمنندان

روش کار در کلاس نگارش

۱. دبیر نگارش در اولین لحظه ی حضور خود در کلاس ، پس از انجام حضور و غیاب ، و توجه خاص به شناسایی یکایک دانش آموزان و به حافظه سپردن نام و چهره ی هریک ، به شرح هدف و موضوع درس نگارش و اهمیت آن در پرورش قدرت بیان و آشکار کردن میزان دانش و استعداد افراد ، می پردازد . آن گاه موضوعی را مطرح می کند ، واز دانش آموزان می خواهد که همان جا در پانزده دقیقه ، درباره ی آن ، یکی دوبند یا بیشتر بنویسند . دبیر این نوشته ها را جمع آوری و نگهداری می کند . این برگه ها ، علاوه بر این که دانش آموزان قوی تر را به دبیر نگارش می شناساند ، میزان توانایی هردانش آموز را هم ، پیش از شروع تدریس نشان می دهد ، تا دبیر نگارش بتواند در هر مرحله ای ، میزان پیشرفت یکایک دانش آموزان را بسنجد .

۲. بعد دبیر نگارش از یکی از دانش آموزان داوطلب می خواهد که چند سطر از درس اول کتاب نگارش را بخواند ، و با جلب مشارکت دانش آموزان در باره ی آن توضیح می دهد . سپس داوطلب دیگری بخش بعدی را می خواند ، و تا پایان آن درس این روال ادامه می یابد . سرانجام موضوع در س جلسه ی بعد را مشخص می کند تا دانش آموزان پیشاپیش به مطالعه و مرور آن پردازند .

۳. آن گاه دبیر نگارش با مشارکت دانش آموزان چند موضوع را به عنوان تکلیف تعیین کند ، تا آن ها پس از مطالعه همان درس اول کتاب ، بنا به ذوق و علاقه ی خود یکی از آن موضوع ها را مطابق روشی که در کتاب آمده و به گونه ای که دبیر نگارش راهنمایی کرده بنویسند ، و پاکنویس کنند .

۴. دبیر گرامی از دانش آموزان بخواهد که نظر خود را در باره موضوع های پیشنهادی بگویند ممکن است موضوع ها خیلی کلی و مبهم گسترده باشد، و با وقت و اندازه ای که دانش آموزی تواند برای نگارش آن منظور کند، متناسب نباشد، و دانش آموز نتواند آن را به گونه ای جامع در دو سه صفحه بنویسد و ناچار دچار سرگردانی و پراکنده گویی شود. از این رو در کلاس با مشارکت دانش آموزان دامنه موضوع محدود و مشخص می شود.

۵. دبیر گرامی از دانش آموزان می خواهد که آن چه را که در باره ی موضوع انتخابی به ذهن شان می رسد بگویند، و پس از حک و اصلاح آن را روی تخته بنویسند، تا دیگر مطلبی در باره ی آن موضوع نا گفته نمانده باشد.

۶. اکنون با شماره گذاری، این یادداشت ها به ترتیب منطقی منظم می شود. آن چه به دست می آید، عنوان های فرعی یعنی طرح نگارش آن موضوع است.

۷. اکنون کاری که باقی مانده آماده ی آن است که دانش آموزان قلم به دست گیرند، و هر یک از این عنوان های فرعی را در یک یا چند بند بنویسند، و پس از ویرایش، به پاک نویس آن پردازند.

۸. در جلسه ی بعد دبیر گرامی ابتدا از دانش آموزان می خواهد که برگه ی انشای خود را روی میز خود بگذارند، و به بازدید آن ها می پردازد، تا اطمینان پیدا کند که همه تکلیف خود را انجام داده اند. البته نام کسانی را که تکلیف خود را انجام نداده اند یاد داشت می کند تا در اولین فرصت آن را تحویل دهند، و گرنه این اهمال در نمره پایان سال منظور شود.

۹. آن گاه از روی دفتر خود، از چند دانش آموز به طور تصادفی می خواهد که بیایند، و در حضور همه نوشته ی خود را با صدای رسا و به طور شمرده و روشن، با رعایت تکیه و درنگ و تناسب آهنگ با مطلب بخوانند، و از دانش آموزان دیگر می خواهد که نکته هایی را که به نظر شان می رسد یادداشت کنند، تا پس از خوانده شدن انشا، با رعایت احترام صادقانه و با دلیل استوار نظر خود را در باره ی انشای او بیان کنند، و او توضیح لازم را بدهد.

۱۰. در این مرحله دبیر انشا برگه های انشا جمع آوری می کند و برای بررسی با خود می برد تا از نظر بگذراند، و روی هر یک به یکی دو نکته ای کوتاه اشاره کند، و نظری آموزنده، و امید بخش بدهد. این کار باعث دلگرمی دانش آموز خواهد شد، و او در خواهد یافت که زحمتش نادیده گرفته نشده است. هنگام برگرداندن برگه ها، در مورد اشتباه هایی که در برگه ی بیشتر دانش آموزان دیده، بدون نام بردن از کسی توضیح لازم را می دهد.

معیارهای ارزشیابی انشا

بسیاری از دانش آموزان در برابر نمره ای که به انشای آن ها داده شده، بسیار حساس اند، و همواره گله مندند که نمره ی انشای آن ها در مقایسه با نمره ی انشای دیگران دقیق یا بی طرفانه نبوده است، و به همین بهانه دل سرد می شوند و با درس نگارش و دبیر آن قهر می کنند، و از آن پس دیگر علاقه ی چندانی به این درس نشان نمی دهند. از این رو بهتر است که دبیر نگارش در مراحل اولیه از دادن نمره به ورقه ها خود داری کند، و بر حسب مورد به نوشتن عبارت هایی از قبیل خوب است، بهتر شده است، با علاقه کار کرده اید، بیشتر دقت کنید! توقع دارم علاقه ی بیشتری نشان دهید، و امثال آن اکتفا کند. هنگامی هم که زمینه را برای ارزشیابی مناسب دید، یا ناگزیر از ارزشیابی شد، بکوشد که این مهم را با دقت و حوصله ی کافی و بر اساس معیارهای مشخصی که در کتاب درسی نگارش آمده و قبلاً به اطلاع دانش آموزان رسیده انجام دهد.

اینک ریزمعیارهایی که برای سنجش برگه ی امتحانی پیشنهاد می شود:

۱. تازگی اندیشه.

۲. چگونگی طرح نگارش
۳. تسلسل و پیوستگی مطالب .
۴. میزان قدرت بیان اندیشه و احساس.
۵. سادگی و روانی و رسایی سخن
۶. تنوع و زیبایی سخن.
۷. درستی سخن از لحاظ دستوری و به کاربردن درست واژگان.
۸. رعایت درستی املاي کلمه ها.
۹. رعایت حاشیه گذاری و نشانه گذاری
۱۰. پاسخ به چند پرسش در زمینه ی آموزه های مهم کتاب نگارش.

آموزش فارسی عمومی دانشگاه ها

هدف و برنامه درسی فارسی عمومی : هدف و برنامه ی آموزش فارسی عمومی ادامه ی همان برنامه ی دوره ی دبیرستان در سطحی بالاتر است. اگر هدف های دوره ی متوسطه تحقق می یافت ، در این دوره دیگر نیازی به کتابی برای خواندن متن نبود ، و در دانشگاه تنها آموزش آیین نگارش در زمینه های خاصی از قبیل گزارش نویسی و پژوهش نامه نویسی و پایان نامه نویسی اکتفا می شد . ولی چنان که دیده می شود . متأسفانه با وجود آموزش متن درسی فارسی در دانشگاه ها ، باز هم دیده می شود که بسیاری از دانش آموزان دانشگاه ها همچنان نیاز به آموزش زبان فارسی دارند .

محتوای کتاب درسی و ویژگی های آن

۱. نمونه هایی ساده و روان و رغبت انگیز و خالی از تکلف و تصنع ، و پیراسته از واژه های مهجور و نامتداول ، از متون کهن فاسی با اعمال تصرف های لازم ، بدون تکرار نمونه هایی که در کتاب های دوره های قبل آمده است.
۲. نمونه ی لطیف و ساده ی شعر کهن و معاصر.
۳. نمونه هایی از آثار حماسی ، غنایی، تعلیمی ، و امثال آن .
۴. نمونه هایی از ترجمه های خوب آثار ادبیات جهان از نمایشنامه و داستان و شعر.
۵. مقاله هایی در شناخت زبان و شناخت هنر و ادبیات و شعر .
۶. معرفی کوتاه شاعر یا نویسنده ی مطلب در بالای صفحه ی اول
۷. توضیح مطالب پیچیده و واژه های دشوار در پایان هر درس .
۸. آوردن برخی از مطالب آموزشی مربوط به هر درس از قبیل آرایه های شعری و وزن و سبک شعر ، و نکته های دستوری در پایان درس زیر عنوان «بیاموزیم».
۹. چند درس در زمینه ی نگارش از قبیل نامه نگاری ، باز نویسی ، خلاصه نویسی ، گزارش نویسی ، و پژوهش نامه نویسی .

روش آموزش نگارش و ارزش یابی همان است که در زیر برنامه ی دوره ی دبیرستان آمده است .

هدف های آزمون ، سنجش و ارزشیابی

۱. تشخیص درس هایی که از نظر آسانی یا دشواری یا احساس سود مند بودن برای دانش آموزان مناسب و جذاب نیست .
۲. تشخیص نارسایی طرز بیان نویسنده ی مطالب درسی برای اصلاح آن در آینده
۳. آگاهی یافتن استاد از نامناسب یا نارسا بودن روش تدریس خود ، برای تغییر یا اصلاح آن
۴. شناخت میزان پیشرفت درسی دانش آموزان برای گروه بندی آن ها و چاره جویی و راهنمایی مناسب برای هر گروه
۵. واداشتن دانش آموز به یادگیری تدریجی درس ها برای ایجاد انگیزه و حفظ علاقه ی دانش آموزان و واداشتن آن ها به کوشش دائم و مستمر در کار یاد گیری درس ها . دانش آموزان نباید درس ها را روی هم انباشته کنند ، و تمرین و تکرار آن ها را برای شب امتحان بگذارند . برای پیش گیری از این کار لازم است که دانش آموزان به طور مستمر مورد آزمون و پرسش و سنجش قرار گیرند .
۶. آزمون و سنجش میزان یادگیری دانش آموزان به منظور تصمیم گیری در باره ی ارتقا به کلاس بالا تر

منابع

۱. ارژنگ ، غلامرضا . شیوه ی نگارش فارسی . چاپ دوم . تهران : نشر قطره ، ۱۳۹۳
۲. ارژنگ ، غلامرضا . زبان و ادب فارسی . چاپ سی و نهم . تهران : نشر قطره ، پاییز ۱۳۸۳ ارژنگ ، غلامرضا ،
۳. ارژنگ ، غلامرضا ، وزین پور، نا در. نگارش و سخنوری (سال چهارم آموزش متوسطه ی عمومی) وزارت آموزش و پرورش ۱۳۵۶
۴. ارژنگ ، غلامرضا . بررسی برنامه ی درسی فارسی دانشگاه ها . مجله ی آدینه ، شماره ی ۱۶ . ۸/۱ . ۱۳۶۶
۵. ارژنگ ، غلامرضا . فارسی عمومی (زبان و ادب فارسی) . چاپ سوم . تهران : دانشگمه پیام نور ۱۳۷۶
۶. ارژنگ ، غلامرضا . روش تدریس آیین نوشتن . ماهنامه آموزش و پرورش . شماره ی ۴۴
۷. ارژنگ ، غلامرضا . طرح جدید آموزش و پرورش ۶ . برنامه های تفصیلی دو سال اول تحصیلات متوسطه نظری : مرکز تحقیقات و برنامه ریزی درسی ، وزارت آموزش و پرورش . اسفندماه ۱۳۵۰
۸. کظیمی ، ابراهیم (مترجم) . اصول اساسی برنامه ریزی درسی و آموزش . مؤلف : رلف.و. تا یلر ، مرکز تحقیقات و برنامه ریزی درسی : وزارت آموزش و پرورش.